

Advies over het wetsvoorstel tot wijziging van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden wat de drugstesten bij gedetineerden betreft (DOC 55 2904/001)

advies goedgekeurd door de Raad op 20 oktober 2022

1. Voorwerp van het advies — Op 7 oktober 2022 ontving de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG) de vraag van de Commissie voor Justitie om advies te geven over het wetsvoorstel, ingediend door mevrouw Katja Gabriëls, tot wijziging van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden¹ wat de drugstesten bij gedetineerden betreft.²

De CTRG bracht eerder op 29 juni 2022 advies uit over een ontwerp van amendement bij het wetsontwerp van 22 juni 2022 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken II (DOC 55 2774/001).³ Het beoogde amendement werd uiteindelijk niet ingediend. Het ontwerp van amendement had tot doel een wettelijke regeling in te voeren voor drugstests in “de gevangenissen of afdelingen ervan die gericht zijn op een drugsvrije detentie en die bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit zijn aangewezen”. Uit de verantwoording bij dit ontwerp bleek dat het de bedoeling was deze regeling van toepassing te maken op alle detentiehuisen en op de drugsvrije afdelingen van de gevangenissen te Brugge, Hasselt en Ruislede.

Het toepassingsgebied van het wetsvoorstel waarover thans advies aan de CTRG wordt gevraagd, beperkt zich niet tot bepaalde gevangenissen of afdelingen. De doelstelling van de voorgestelde drugstests komt hierdoor in een ander licht te staan, zoals hierna verder wordt toegelicht.

2. Doelstelling volgens de toelichting bij het wetsvoorstel — Het wetsvoorstel beoogt een wettelijke regeling voor het onderwerpen van gedetineerden aan verplichte drugstests.

De invoering van verplichte drugstests wordt noodzakelijk geacht omdat de bestaande controlemaatregelen ontoereikend worden geacht om de drugsproblematiek binnen de gevangenis te kunnen beheersen. De drugstests worden gezien als een bijkomend noodzakelijk controlemiddel waaraan een ontradend effect toekomt.

---

¹ Hierna ‘basiswet’.

² [DOC 55 K 2904 001](#).

³ Zie [Advies art 109](#).

De toelichting verwijst in dit verband naar een recente studie⁴ waaruit zou blijken dat België als één van de weinige landen binnen Europa geen gebruikmaakt van deze tests om de veiligheid binnen de gevangenissen te verzekeren.

3. Krachtlijnen van het wetsvoorstel — Zoals al werd opgemerkt, is de voorgestelde bepaling van toepassing op alle gevangenissen.

Zoals ook blijkt uit de plaats van het voorgestelde wetsartikel in hoofdstuk III, afdeling I, van de basiswet, is de drugstest een controlemaatregel. De andere controlemaatregelen waarin de basiswet voorziet, zijn het onderzoek aan de kledij, de fouillering op het lichaam en de controle van de verblijfsruimte van de gedetineerde (artikelen 108 en 109 basiswet). Zoals voor het onderzoek aan de kledij kan de directeur volgens de voorgestelde wetsbepaling beslissen dat een gedetineerde aan het afnemen van een drugstest wordt onderworpen “wanneer dit in het belang van de handhaving van de orde of veiligheid noodzakelijk is”.

De directeur kan tot een drugstest beslissen op basis van een redelijk vermoeden van gebruik van illegale psychoactieve stoffen, maar kan ook op geregelde tijdstippen een percentage willekeurig geselecteerde gedetineerden aan de drugstest onderwerpen.

De test kan niet onder fysieke dwang worden afgenomen, maar de weigering van de gedetineerde een test te ondergaan, wordt met een positief testresultaat gelijkgesteld. Het gaat bijgevolg wel degelijk om een verplichte drugstest.

Bij een positieve test wordt de gedetineerde steeds een tweede maal getest (‘vervolgcontrole’), ongeacht of er al dan niet een redelijk vermoeden van herhaald gebruik van drugs is. De toelichting verduidelijkt dat na een negatieve ‘vervolgcontrole’ de gedetineerde alleen opnieuw kan worden getest volgens de algemene regel, namelijk ofwel na (nieuwe) ‘individuele aanwijzingen’ ofwel omdat hij behoort tot de groep van gedetineerden die willekeurig werden geselecteerd.

De voorgestelde bepaling onderstreept dat een positieve test wordt gemeld aan de medische dienst en de psychosociale dienst om na te gaan of de gedetineerde onmiddellijk medische zorgen nodig heeft en of hij voor een verslavingsprobleem moet worden opgevolgd en om hem eventueel door te verwijzen naar externe hulpverlening.

Een positieve of daarmee gelijkgestelde test kan geen aanleiding tot een tuchtsanctie geven, maar kan leiden tot een maatregel tot handhaving van de orde en de veiligheid in de gevangenis die niet met het oog op bestraffing mag worden genomen. De toelichting vermeldt als voorbeelden een ordemaatregel in verband met de tewerkstellingsplaats (omdat het gebruik van drugs een veilige uitvoering van het werk in gevaar zou brengen), een overplaatsing naar een andere afdeling of gevangenis of een bijzondere veiligheidsmaatregel.

De wijze waarop de tests worden afgenomen en de soorten tests worden bij koninklijk besluit geregeld.

4. Noodzaak van een wettelijke regeling in geval van invoering van verplichte drugstests— Het gebruik van drugstests in het kader van een beleid waarbij aan een positieve drugstest (of de weigering van zo een drugstest te ondergaan) gevolgen kunnen worden verbonden, is, zoals de verantwoording

---

⁴ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2022), *Prison and drugs in Europe: current and future challenges*, Publications Office of the European Union, Luxemburg (doi: 10.2810/420042; <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13904/TDXD21001ENN.pdf>).

vermeldt, een inmenging in de uitoefening van het recht van de gedetineerde op eerbiediging van zijn privéleven.

Artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens staat geen inmenging van enig openbaar gezag toe tenzij die bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van, onder meer, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

De vraag rijst evenwel naar de uitgangspunten en doelstellingen van het wetsvoorstel, de efficiëntie en de opportuniteit van verplichte drugstests.

5. Vragen bij de uitgangspunten van het wetsvoorstel — Het is correct dat vele gedetineerden kampen met een drugsverslaving. Uit onderzoek blijkt dat één op de drie gedetineerden tijdens de detentie drugs gebruikt en één vierde te kampen heeft met een middelengerelateerde stoornis en een voorgeschiedenis van behandeling in de verslavingszorg kent.⁵

Het is evenwel de vraag of, zoals het wetsvoorstel vooropstelt, “de bestaande controlemaatregelen veelal ontoereikend zijn om de drugsproblematiek binnen de gevangenis te beheersen”. De vraag rijst welke drugsproblematiek wordt bedoeld en wat onder beheersing wordt verstaan. Het gebruik van drugstests zal zonder twijfel de omvang en de aard van het drugsgebruik binnen de gevangenis zichtbaar maken. De nadeligste gevolgen van de drugsproblematiek, namelijk de afpersing, het geweld en de bendevoering waarnaar het wetsvoorstel verwijst, houden echter geen verband met het gebruik van, maar wel met de handel in drugs. Wie handelt in drugs en zich vanuit die positie schuldig maakt aan bedreiging, geweld of machtsmisbruik tegenover kwetsbare gedetineerden, wordt als zodanig niet door drugstests geïdentificeerd. Het fenomeen van de handel in drugs zal niet door middel van drugstests kunnen worden ‘beheerst’. Om de gedetineerden die in drugs handelen te identificeren, zullen wel degelijk de andere controlemaatregelen zoals onderzoek aan de kledij en controle van de verblijfsruimte van de gedetineerde noodzakelijk zijn.

De drugstest zullen, zoals gezegd, wel leiden tot een identificatie van de personen in detentie die drugs gebruiken. Een ‘beheersing’ van dat drugsgebruik zal echter evenmin door de invoering van drugstests kunnen worden gerealiseerd. Daartoe is een globaal en geïntegreerd beleid inzake drugbehandeling noodzakelijk. Dit beleid zal in het kader van de volksgezondheid en met de medewerking van externe partners moeten worden uitgewerkt. Zonder dergelijk beleid zullen de drugstests niet bijdragen tot een beheersing van de drugsproblematiek.

6. De doelstelling van het wetsvoorstel: controle of vanuit een zorgvisie? — Hoewel in de voorgestelde wetsbepaling sprake is van een zorgvisie bij de verdere afwikkeling van een positieve drugstest, blijkt uit zowel de toelichting als uit de wetsbepaling zelf dat de drugstests een controlemaatregel zijn. Zo beklemtoont de toelichting bij het wetsvoorstel dat “drugtesten een bijkomend noodzakelijk controlemiddel (vormen) en een ontradend effect (beogen)” en dat “België als een van de weinige landen binnen Europa geen gebruikmaakt van drugtesten met het oog op het verzekeren van de veiligheid binnen de gevangenissen”. Zoals gezegd wijst ook de plaats van het voorgestelde wetsartikel in hoofdstuk III, afdeling I, van de basiswet, erop dat de drugstest een controlemaatregel uitmaakt.

---

⁵ Favril, L. en Vander Laenen, F. (2017). Psychofarmaca en drugsgebruik in Vlaamse gevangenissen. *Verslaving* 13(2), 85-97.

Het vierde lid van het voorgestelde artikel 109/1 van de basiswet, dat voorziet in een mededeling van een positief testresultaat aan de medische dienst en de psychosociale dienst, is niet de uitdrukking van een nieuw beleid binnen de gevangenissen. Al sinds de ministeriële omzendbrief nr. 1785 van 18 juli 2006 (“omzendbrief met betrekking tot de drugproblematiek in de gevangenissen”) geldt als beleid dat “onmiddellijk een medewerker van de medische diensten verwittigd (moet) worden indien de gedetineerde zich merkbaar onder invloed van drugs bevindt, zodat kan geëvalueerd worden of de betrokkene nood heeft aan medische zorgen” en dat bij problematisch druggebruik “de betrokken gedetineerde naar een zorgverlener verwezen (zal) worden voor follow-up”.

De medische diensten binnen de gevangenis kunnen in de praktijk alleen instaan voor basiszorg en crisisinterventies. De psychosociale dienst binnen de gevangenis kan hoogstens een rol vervullen bij het doorverwijzen van de gedetineerde naar externe hulpverleners. Gespecialiseerde drughulpverlening en andere diensten voor gedetineerden met een verslavingsproblematiek zijn inderdaad een bevoegdheid van de gemeenschappen.⁶

Het wetsvoorstel draagt dan ook niet bij tot een betere drughulpverlening binnen de gevangenis.

Zonder een overheveling van de bevoegdheid voor gezondheidszorg binnen de gevangenis naar de FOD Volksgezondheid en zonder een uitgewerkt, structureel ondersteund kader voor drughulpverleningsprogramma’s voor gedetineerden in samenwerking met de gemeenschappen zal een doorgedreven aanpak van de drugsproblematiek binnen de gevangenis vanuit een zorgvisie niet mogelijk zijn.⁷

Binnen de gevangenissen is het behandelaanbod momenteel zeer beperkt. De webpagina van de FOD Justitie⁸ vermeldt als “drugsprogramma's voor gedetineerden”, naast het programma B.Leave in Ruiselede en de drugsvrije afdelingen in Brugge en Hasselt, alleen een substitutiebehandeling voor heroïneverslaafden, de aanwezigheid van centrale aanmeldingspunten (de contactpunten CAP in Vlaanderen en *Step* in Brussel en Wallonië) en een opleidingsproject voor gedetineerden.⁹ Deze informatie is niet meer actueel. De financiering van de Centrale Aanmeldingspunten werd in 2016 stopgezet. In Vlaanderen wordt het werk van de voormalige CAP’s voortgezet door Tandem¹⁰ terwijl in Wallonië dit werk alleen op minimale wijze in Lantin werd voortgezet.¹¹ Het feit dat er alleen in de

---

⁶ Vandeveld, S., Debaere, V., Schils, E. e.a., “De pilootprojecten drughulpverlening in de gevangenis: aanbevelingen op basis van het ‘RECOvery in PRISON’ – RECOPRIS project”, *Panopticon* 2021, 191-192.

⁷ Zie in dit verband ook de “Visietekst hervorming. Penitentiaire gezondheidszorg in België” van februari 2022, punt 4.3.5, “Gedetineerden met een verslavingsproblematiek”, p. 32-34. De visietekst pleit voor een globaal en geïntegreerd drugbeleid, een nauwe samenwerking met externe diensten, een geïntegreerde ambulante zorg en een gespecialiseerd aanbod. Daarnaast acht de visietekst “specifiek voor verslaving (...) een drugsvrije afdeling in elke gevangenis noodzakelijk. Niet-druggebruikers moeten ook de mogelijkheid krijgen om in een drugvrije omgeving hun detentie te kunnen doormaken.”

⁸ Raadpleeg de rubriek Thema’s/Gevangenissen/Leven in de gevangenis/Drugsbeleid/Drugsprogramma’s voor gedetineerden op de website van de FOD Justitie (<https://justitie.belgium.be>).

⁹ Een project ‘Détenus Contact Santé’ dat door de ‘Service Education pour la Santé’ van Hoei in verschillende Waalse gevangenissen werd ontwikkeld, had tot doel gedetineerden op te leiden die op hun beurt medegedetineerden konden informeren.

¹⁰ ‘Toeleiding en Aanmelding Na Detentie En Meer’. Dit project wil alle gedetineerden met een geestelijk gezondheidsprobleem (en niet uitsluitend een drugsprobleem) helpen met het vinden van de gepast zorg- en hulpverlening na hun detentie (<https://www.tandemggz.com/over-ons>).

¹¹ Vandeveld, S., Debaere, V., Schils, S. e.a., “De pilootprojecten drughulpverlening in de gevangenis: aanbevelingen op basis van het ‘RECOvery in PRISON’ – RECOPRIS project”, *Panopticon* 2021, 192-193.

gevangnissen van Brugge,¹² Hasselt en Ruiselede drugsvrije afdelingen zijn, en geen drugsvrije afdelingen in Brussel noch in Wallonië, illustreert dat drugs binnen de gevangenis een aanzienlijk probleem vormen dat een bijzondere aanpak vereist die niet in alle (afdelingen van) gevangnissen haalbaar is of kan worden toegepast.

Sinds 2017 lopen er in de gevangnissen van Hasselt, Lantin en Brussel ('Brussels penitentiair complex') wel pilootprojecten die door de minister van Volksgezondheid worden gefinancierd. Momenteel zijn deze projecten verlengd tot 31 juli 2023.¹³ Het doel van deze projecten bestaat erin een drughulpverleningsprogramma voor personen in detentie te ontwikkelen. Artikel 4, §1, van de koninklijke besluiten die de subsidies aan de betrokken vzw's toekennen, preciseert dat de projecten beogen bijkomende inhoudelijke (expertise, vorming) en organisatorische (personeelsmatig) ondersteuning te bieden aan de (piloot)gevangnissen, om een kwaliteitsvolle zorg voor personen in detentie met een middelengerelateerde problematiek te kunnen realiseren. Dit impliceert dat een zorgtraject op maat van de gedetineerde uitgewerkt moet worden, gelijkwaardig aan de zorg in de vrije samenleving, dit rekening houdend met de specifieke omstandigheden op het vlak van detentie en de actuele zorgcontext. Dit zorgtraject impliceert ook het mobiliseren van externe partners van de gevangenis en het creëren van een permanente liaisonfunctie tussen alle actoren die betrokken zijn bij het zorgtraject van de gedetineerde, zowel binnen als buiten de gevangenis. Dit zorgtraject moet ook gegarandeerd zijn voor gedetineerden die hun straf hebben uitgezeten en die binnen de gevangenis in het project waren opgenomen.

Eén van de opdrachten van deze projecten is "de invoering van een identificatiestrategie van gedetineerden met een psychoactieve middelen gerelateerde problematiek door het gebruik van een uniform screeningsinstrument in alle gevangnissen die deelnemen aan het pilootproject. Dit instrument, dat het resultaat is van het 'RECOvery in PRISon bis' onderzoek (Zerouk, E.A. & Schils, E. (2021), moet de zorgverleners van de gevangenis ondersteunen om een vlottere en meer adequate doorverwijzing en begeleiding te kunnen realiseren op basis van de ernst en complexiteit van de problematiek. Deze identificatie beantwoordt op die manier aan het opzet van de gevangenis om een betere opvang en doorverwijzing uit te bouwen van de binnenkomende gedetineerden".

Binnen het kader van dit project werd door de Universiteit Gent en het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie een "praktische gids voor de implementatie van projecten voor gedetineerden met problemen gerelateerd aan middelengebruik" uitgewerkt.¹⁴ Deze handleiding heeft tot doel praktische ondersteuning te bieden en te informeren over de noodzakelijke randvoorwaarden om projecten, die gericht zijn op de behandeling van gedetineerden met problemen met druggebruik, in andere gevangnissen van het land te implementeren. Behoren tot de doelgroep van deze handleiding: politieke actoren die actief zijn binnen het domein van Justitie en

---

¹² Voor een voorstelling van het project van de drugsvrije afdeling in Brugge, zie Vantomme, S., "Le département sans drogue du complexe pénitentiaire de Bruges" in Guillain, C. en Nederlandt, O. (ed.), *La loi du 24 février 1921 sur les drogues: un centenaire stupéfiant*, Brussel, la Chartre, 2022, 63-68. Voor een kritische evaluatie van de drugsvrije afdelingen, zie Guémas, M. en Saliez, V., "Les sections sans drogues en prison: une mesure insuffisante face aux véritables enjeux" in Guillain, C. en Nederlandt, O. (ed.), *La loi du 24 février 1921 sur les drogues: un centenaire stupéfiant*, 69-78.

¹³ Zie de koninklijk besluiten van 29 mei 2022 houdende toekenning van een toelage aan de vzw ZorGGroep Zin en aan de vzw Fédito Wallonne en het koninklijk besluit van 7 juli 2022 houdende toekenning van een toelage aan de vzw I.Care ter ondersteuning van een pilootproject "drughulpverleningsprogramma voor personen in detentie", *BS* 4 augustus 2022 en *BS* 31 augustus 2022.

¹⁴ UGent en NICC, *RECOvery in PRISon bis. Een praktische gids voor de implementatie van projecten voor gedetineerden met problemen gerelateerd aan middelengebruik*, <http://hdl.handle.net/1854/LU-8728504>.

Volksgezondheid, actoren uit het gevangeniswezen, zorgverleners die gespecialiseerd zijn in de behandeling van druggebruikers, interne gevangenisdiensten (medische diensten en penitentiaire beampten) en externe diensten gespecialiseerd in de behandeling van geestelijke gezondheidsproblemen.

Indien het wetsvoorstel werkelijk beoogt bij te dragen tot een betere beheersing van de drugsproblematiek binnen de gevangenis vanuit een zorgvisie, kan niet tot invoering van drugstests worden besloten zonder kennis te nemen van de resultaten van deze pilotprojecten en, in het bijzonder, zonder vooraf na te gaan wat de weerslag kan zijn van de invoering van drugstests op het klimaat binnen de gevangenis en de effectiviteit van een behandel aanbod.

7. De toepassing van drugstests in drugsvrije afdelingen — Momenteel worden drugstests alleen toegepast in de drugsvrije afdelingen van de gevangnissen. Gedetineerden kunnen op vrijwillige basis een aanvraag indienen om toegelaten te worden tot een drugsvrije afdeling. Om toegang te krijgen tot de drugsvrije afdeling moeten de gedetineerden ermee akkoord gaan dat zij te allen tijde aan een drugstest kunnen worden onderworpen.¹⁵

Deze drugstests kaderen in een specifieke aanpak van drugsverslaving vanuit een zorgvisie. In de studie *Prison and drugs in Europe: current and future challenges* van het European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) waarnaar het wetsvoorstel verwijst, wordt België dan ook wel degelijk vermeld als land waarin drugstests binnen de gevangenis met een zorgdoel worden afgenomen.¹⁶

Gelet op de vrijwillige aanvaarding van drugstests als voorwaarde om te verblijven in een drugsvrije afdeling van de gevangenis is voor deze afdelingen geen bijkomende wettelijke grondslag noodzakelijk.

8. De toepassing van drugstests in andere afdelingen en gevangnissen — Binnen het korte tijdsbestek waarin de CTRG werd gevraagd advies te geven over het wetsvoorstel, was het niet mogelijk een doorgedreven onderzoek te voeren naar de ervaring in andere Europese landen met verplichte drugstests.

Uit de studie *Prison and drugs in Europe: current and future challenges* van het EMCDDA¹⁷ blijkt:

- dat in Frankrijk, Griekenland en Cyprus geen drugstests in de gevangnissen worden uitgevoerd;
- dat in Estland, Portugal en Zweden drugstests alleen met het oog op zorg worden uitgevoerd;
- dat in Duitsland drugstests niet in alle gevangnissen worden toegepast en dat in sommige gevangnissen tests alleen worden uitgevoerd wanneer wordt vermoed dat nieuwe psychoactieve middelen in omloop zijn;
- dat in Ierland de invoering van drugstests wordt gepland in het kader van substitutiebehandelingen;
- dat in negen landen drugstests worden uitgevoerd alleen als controlemaatregel met het oog op veiligheid (Bulgarije, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Polen, Slowakije en Finland) en in de andere dertien landen¹⁸ zowel als controlemaatregel als met het oog op zorg;

¹⁵ Zie [Drugsprogramma's voor gedetineerden - Federale overheidsdienst justitie \(belgium.be\)](#).

¹⁶ Zie voetnoot 4. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2022), *Prison and drugs in Europe: current and future challenges*, Publications Office of the European Union, p. 107.

¹⁷ Zie voetnoot 16.

¹⁸ Tsjechië, Denemarken, Duitsland, Ierland, Spanje, Kroatië, Italië, Hongarije, Oostenrijk, Roemenië, Slovenië, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk.

- dat in bepaalde landen drugstests binnen de gevangenis als controlemaatregel met het oog op veiligheid slechts beperkt (Bulgarije) of zelden, zelfs in geval van vermoeden van drugsgebruik (Luxemburg), worden toegepast.

De bewering in de toelichting van het wetsvoorstel dat België één van de weinige landen is dat geen gebruikmaakt van drugstests met het oog op het verzekeren van de veiligheid binnen de gevangnissen, behoeft dan ook nuancering.

De studie *Prison and drugs in Europe: current and future challenges* van het EMCDDA trekt uit de ervaringen in enkele andere landen de volgende voorzichtige conclusies:

- verplichte drugstests kunnen in zekere mate ontradend werken; een studie van N. Singleton e.a. waarnaar het rapport van het EMCDDA verwijst, vermeldt dat dit effect groter is voor het gebruik van cannabis dan voor heroïne;¹⁹
- verplichte drugstests kunnen sommige gebruikers ertoe aanzetten drugs te gebruiken die niet kunnen worden opgespoord (wanneer nieuwe psychoactieve middelen beschikbaar zijn) of drugs te gebruiken die minder lang kunnen worden opgespoord (heroïne in plaats van cannabis);
- verplichte drugstests kunnen ontradend werken, maar als zij niet gepaard gaan met begeleiding of behandeling kunnen zij leiden tot meer spanningen binnen de gevangenis en ten koste gaan van andere inspanningen die kunnen leiden tot een beperking van het drugsgebruik. Verplichte drugstests kunnen als onderdeel van een behandeling of therapie – zoals bijvoorbeeld in de Belgische drugsvrije afdelingen – helpen bij de afbouw van het gebruik van drugs. Zij kunnen ook bijdragen tot een beter beeld van de aard en de omvang van het gebruik van drugs;
- een consequent toegepast testbeleid waarbij op geregelde tijdstippen willekeurig gekozen groepen gedetineerden worden getest, is duur.

Een door het EMCDDA geciteerde studie uit 1997 naar het in februari 1996 ingevoerde programma van verplichte drugstests in het Verenigd Koninkrijk²⁰ – waarbij 5 tot 10% van de gevangenisbevolking maandelijks willekeurig werd getest – kwam tot zeer sombere conclusies: wanneer alleen wordt gefocust op het uitvoeren van drugstesten zonder de nodige follow up en behandelmogelijkheden dragen drugstests niet bij tot een beheersing van de drugsproblematiek. Het programma verhoogt de spanningen binnen de gevangenis, moedigt het gebruik van heroïne in plaats van cannabis aan, verhoogt de werklust van een al overbelast personeel en kost veel geld dat beter zou worden besteed aan een betere opvolging en behandeling van drugsverslaafde gedetineerden.

De conclusie van de studie van het EMCDDA is dat bijkomend onderzoek vereist is om te bepalen welke duurzame en efficiënte maatregelen kunnen bijdragen tot een beperking van de aanwezigheid en het gebruik van drugs in de gevangnissen.

Uit een kwalitatief onderzoek bij gedetineerden in de gevangenis van Gent bleek weliswaar dat een groot deel van de ondervraagde gedetineerden te vinden was voor het inzetten van repressieve maatregelen zoals het gebruik van drugstests en drugshonden omdat drugs inderdaad (óók) een

---

¹⁹ Singleton, N., Pendry, E., Simpson, T., e.a., *The impact of mandatory drug testing in prisons*, Home Office Online Report 03/0, Home Office, Londen, p. 126 (webarchive.nationalarchives.gov.uk).

²⁰ MacDonald, M. (1997), *Mandatory drug testing in prisons*, Centre for Research into Quality and Department of Sociology, University of Birmingham, Birmingham. Het moet worden opgemerkt dat dit programma zeer punitief is aangezien een positieve test of de weigering van een test leidt tot extra dagen detentie.

negatieve impact op het samenlevingsklimaat binnen de gevangenis hebben.²¹ De vraag blijft evenwel of het niet vooral de handel in drugs is – ook al wordt die in stand gehouden door de vraag naar drugs – die rechtstreeks leidt tot een klimaat van onveiligheid en criminaliteit binnen de gevangensmuren.

Bijkomend onderzoek naar de beleidsmatige en financiële gevolgen van een veralgemeende invoering van verplichte drugstests in de gevangenis, zeker wanneer vastgehouden wordt aan de mogelijkheid van testen ‘at random’, is dan ook noodzakelijk vooraleer op weloverwogen wijze kan worden beoordeeld of de invoering van verplichte drugstests wenselijk is.

9. De collectieve of individuele toepassing van de verplichte drugstest — In zijn eerder advies over het ontwerp van amendement merkte de CTRG op dat in de verantwoording van het amendement werd verduidelijkt dat er “geen sprake (is) van een systematische screening, maar veeleer van sporadische tests die uitsluitend worden uitgevoerd om na te gaan of er geen drugs circuleren binnen de instelling”, maar dat deze uitleg geen verwoording in de wettekst vond. De CTRG merkte op dat als het de bedoeling van deze ‘sporadische tests’ is na te gaan ‘of er geen drugs circuleren binnen de instelling’, het veeleer lijkt te gaan over een collectieve screening van alle gedetineerden die op dat ogenblik in het detentiehuis of in de drugvrije afdeling aanwezig zijn en dat in het andere geval, namelijk wanneer wordt vermoed dat een bepaalde gedetineerde drugs heeft gebruikt en een welbepaalde gedetineerde aan een drugstest wordt onderworpen, er sprake is van een individuele screening waarvoor een met redenen omklede beslissing nodig is die steunt op individuele aanwijzingen. De motiveringsplicht is inderdaad één van de basisbeginselen van de basiswet.²²

Er werd opgemerkt dat indien een collectieve screening wordt uitgevoerd, de vraag rijst of dit geen weerslag kan hebben op de dynamische veiligheid die steunt op positieve relaties tussen gedetineerden en penitentiair personeel. De ontwikkeling van een vertrouwensrelatie is immers van cruciaal belang voor het ontwikkelen van een constructief detentieregime. Er werd eveneens opgemerkt dat uit de verantwoording van het amendement niet bleek dat de drugstests kaderen in een bredere therapeutische visie op de verslavingsproblematiek. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat herval in gebruik een stadium in gedragsverandering kan zijn.²³ Eén van de aanbevelingen die voortvloeien uit de evaluatie van de drugsvrije afdeling in de gevangenis van Hasselt luidt dat elke interventie bij voorkeur deel uitmaakt van een breder perspectief van geestelijke gezondheidszorg en een globaal en geïntegreerd beleid inzake drugbehandeling.²⁴ De CTRG besloot dat de vraag op welke manier de afname van drugstesten zal kaderen in een bredere visie op drugbehandeling, met het amendement onbeantwoord bleef.

Het wetsvoorstel lijkt enigszins aan deze opmerkingen gevolg te geven door te verduidelijken dat de drugstest zowel kan worden afgenomen van één enkele gedetineerde ten aanzien van wie een ‘redelijk vermoeden van gebruik van illegale psychoactieve stoffen’ rijst als van een groep willekeurig geselecteerde gedetineerden.

---

²¹ Favril, L. en Vander Laenen, F. (2013), “Een geïntegreerd drugsbeleid in de gevangenis: zorgen voor morgen”, *Fatik* 2013, 15-20. Zie ook De Pauw, M., De Valck, S. en Vander Laenen, F., “Drugs in de gevangenis. Kwalitatief onderzoek bij gedetineerden in de gevangenis van Gent”, *Fatik* 2009, 21-27.

²² Art. 8, §1, basiswet.

²³ Poort, R., Eppink, K. (2009). *Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van de reclassering: onderzoek verricht ten behoeve van de Adviescommissie Onderzoeksprogrammering Reclassering*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

²⁴ Colman, C., et al. (2021). *An evaluation of the Belgian Drug Policy. Final Report*. Brussels : Belgian Science Policy Office 2021, 486 p. (Federal Research Programme on Drugs).

De verplichte drugstests waarin het wetsvoorstel voorziet, zouden echter in een totaal andere context worden afgenomen dan die waarvoor het amendement was bedoeld. Het amendement had tot doel een wettelijke grondslag voor verplichte drugstests in te voeren in de drugsvrije afdelingen — waarvoor bij wet verplichte drugstests niet noodzakelijk waren aangezien de vrijwillige aanvaarding van drugstests noodzakelijk was om tot de afdeling te worden toegelaten — en in de detentiehuisen — waarvoor wel een wettelijke grondslag noodzakelijk was aangezien zij weliswaar werden geconcipeerd als drugsvrije gevangenis, maar zonder dat vooraf vrijwillige aanvaarding van de drugstests als voorwaarde voor het verblijf in een detentiehuis werd gesteld. In die context kon een positieve test (of de weigering van een test) alleen leiden tot een overplaatsing naar een andere gevangenis of andere afdeling van de gevangenis.

Het wetsvoorstel veralgemeent de invoering van de drugstests in alle gevangenis. Zoals hierboven opgemerkt, doet de studie *Prison and drugs in Europe: current and future challenges* van het EMCDDA de vraag rijzen of verplichte drugstests wel op duurzame en efficiënte wijze bijdragen tot een beperking van de aanwezigheid en het gebruik van drugs in de gevangenis. Deze studie geeft steun aan de opmerkingen van de CTRG in zijn vorig advies over de weerslag op de dynamische veiligheid binnen de instelling en de afwezigheid van een bredere therapeutische visie op de verslavingsproblematiek.

10. De gevolgen van een positief testresultaat — Het wetsvoorstel bepaalt dat een positief testresultaat of “een test die als zodanig wordt beschouwd” (— wordt niet veeleer bedoeld “een weigering die als positief testresultaat wordt beschouwd”? —) geen aanleiding kan geven tot een tuchtsanctie. Wel kunnen maatregelen worden opgelegd tot handhaving van de orde en de veiligheid en die niet met het oog op bestraffing mogen worden genomen.

De toelichting van het wetsvoorstel geeft enkele voorbeelden. Daarbij rijzen wel een aantal vragen.

Het is inderdaad mogelijk dat omwille van veiligheidsredenen aan een drugsgebruiker het gebruik van gevaarlijke machines wordt ontzegd. Maar de vraag zal rijzen of een positieve drugstest wel aantoonst dat de persoon in detentie drugs gebruikte op het ogenblik waarop hij deze machines bedient. Kan niet worden verondersteld dat de penitentiair beambten door hun aanwezigheid op de werkplaats kunnen vaststellen dat de gedetineerde onder invloed is?

Bijzondere veiligheidsmaatregelen kunnen overeenkomstig artikel 110, §1, van de basiswet alleen worden opgelegd wanneer er ernstige aanwijzingen bestaan van een gevaar voor de orde of de veiligheid. Het is weinig aannemelijk dat de loutere vaststelling van een gebruik van drugs op een bepaald ogenblik op zichzelf een ernstige aanwijzing van een gevaar voor de orde of de veiligheid inhoudt. Bijzondere veiligheidsmaatregelen lijken alleen denkbaar ten aanzien van gedetineerden die in drugs handelen.

De meest voor de hand liggende maatregel die zal worden genomen, is dan de overplaatsing naar een andere gevangenis of een andere afdeling binnen de gevangenis. Binnen de drugsvrije afdelingen van de gevangenis is deze maatregel een te verwachten gevolg bij een positieve test of weigering van test en die de gedetineerde op voorhand heeft aanvaard door zijn vrijwillige opname in die afdeling. Buiten de context van drugsvrije afdelingen zal de overplaatsing naar een andere gevangenis of een andere afdeling binnen de gevangenis als een sanctie worden aangevoeld. Opnieuw rijst de vraag in welke gevallen en om welke reden een loutere positieve drugstest tot een overplaatsing aanleiding zou moeten geven: in welke mate bracht een loutere positieve drugstest het samenleven in het regime waarin de gedetineerde zich bevond, in gevaar en in welke mate zal de overplaatsing naar een andere gevangenis of afdeling, al dan niet met hetzelfde regime, een oplossing bieden?

Ten slotte merkt de CTRG op dat de uitsluiting van de mogelijkheid om een tuchtsanctie op te leggen bij een loutere positieve drugstest, zoals bepaald in het wetsvoorstel, logischerwijze meebrengt dat ook in andere gevallen waarin wordt vastgesteld dat de gedetineerde drugs gebruikt zonder dat blijkt dat hij daarin handelt – bijvoorbeeld bij het bezit van louter een gebruikshoeveelheid of bij het bezit van voorwerpen om drugs te gebruiken met het oog op persoonlijk gebruik – geen tuchtsanctie mag worden opgelegd. Zo niet zouden gelijke feiten, namelijk het loutere gebruik van drugs, naargelang de wijze van vaststelling ongelijk worden behandeld. De ministeriële omzendbrief nr. 1785 van 18 juli 2006 ('omzendbrief met betrekking tot de drugsproblematiek in de gevangenen') bepaalt momenteel dat aan de gedetineerde die gebruikershoeveelheden in bezit heeft "een tuchtsanctie (zal) worden opgelegd in overeenstemming met de geldende reglementering".

11. Enkele bijkomende opmerkingen — Het voorgestelde artikel bepaalt dat de directeur kan beslissen tot het onderwerpen van een specifieke gedetineerde aan een test 'op basis van een redelijk vermoeden' ('une suspicion raisonnable'). In de gevallen waarin de basiswet een ordemaatregel toelaat, wordt vereist dat er 'geïndividualiseerde aanwijzingen' ('indices personnalisés') bestaan. Dat laatste begrip wordt ook in de toelichting vermeld. Het blijft bijgevolg onduidelijk of de directeur de beslissing kan nemen op basis van een 'redelijk vermoeden' dan wel 'geïndividualiseerde aanwijzingen' en of volgens de steller van het wetsvoorstel hiertussen een verschil bestaat.

Volgens het voorgestelde artikel kan de directeur beslissen tot het afnemen van een test "wanneer dit in het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid noodzakelijk is". Uit de toelichting blijkt dat de steller van het wetsvoorstel ervan uitgaat dat het gebruik van drugs per definitie de orde en minstens de interne veiligheid in gevaar brengt aangezien, aldus de steller van het wetsvoorstel, het gebruik van drugs de fysieke integriteit van de drugs gebruikende gedetineerde in gevaar kan brengen en het samenlevingsklimaat binnen de gevangenis door het gebruik van drugs wordt beïnvloed. De voorwaarde dat de drugstest alleen kan worden afgenomen "wanneer dit in het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid noodzakelijk is", lijkt aldus geen werkelijke beperking op het afnemen van drugstests in te houden.

De uit te voeren test zou bestaan uit het nemen van 'monsters van lichaamsvochten'. Een koninklijk besluit moet regelen welke soorten testen kunnen worden afgenomen. Het kan bijgevolg gaan over testen op bloed, urine, speeksel of lichaamszweet. De toelichting bij het wetsvoorstel geeft op dit punt geen verduidelijking. Uit internationale aanbevelingen volgt dat wanneer tests met het oog op controle worden afgenomen, deze tests niet door het verzorgend personeel kunnen worden uitgevoerd.

12. Conclusie — De invoering van verplichte drugstests in alle gevangenen van het rijk is een ingrijpende maatregel. Een weloverwogen beslissing om deze maatregel in te voeren en in voorkomend geval een weloverwogen vormgeving van deze maatregel vereist voorbereidend onderzoek en aanvullend beleid. Uit de toelichting bij het wetsvoorstel blijkt niet dat hieraan aandacht is besteed.

Zoals hierboven nader toegelicht, is de CTRG van oordeel dat:

- **indien het wetsvoorstel werkelijk beoogt bij te dragen tot een betere beheersing van de drugsproblematiek binnen de gevangenis vanuit een zorgvisie, niet tot invoering van drugstests kan worden besloten zonder kennis te nemen van de resultaten van de pilootprojecten in de gevangenen van Hasselt, Brussel en Lantin en in het bijzonder zonder vooraf na te gaan wat de weerslag kan zijn van de invoering van drugstests op het klimaat binnen de gevangenis en de effectiviteit van een behandelaanbod;**

- gelet op de vrijwillige aanvaarding van drugstests als voorwaarde om te verblijven in een drugsvrije afdeling van de gevangenis, voor deze afdelingen geen bijkomende wettelijke grondslag noodzakelijk is;
- onderzoek naar de beleidsmatige en financiële gevolgen van een veralgemeende invoering van verplichte drugstests in de gevangenis, zeker wanneer vastgehouden wordt aan de mogelijkheid van testen *'at random'*, noodzakelijk is vooraleer op weloverwogen wijze kan worden beoordeeld of de invoering van verplichte drugstests wenselijk is.

Bijlagen

1. Advies van de CTRG over een amendement bij het wetsontwerp van 22 juni 2022 'om justitie menselijker, sneller en straffer te maken II' (DOC 55 2774/001)
2. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2022), *Prison and drugs in Europe: current and future challenges*, Publications Office of the European Union, p. 107

Advies over een amendement bij het wetsontwerp van 22 juni 2022 ‘om justitie menselijker, sneller en straffer te maken II’ (DOC 55 2774/001)

1. Op 24 juni 2022 vroeg het kabinet van de minister van Justitie aan de CTRG een dringend advies over een amendement bij het wetsontwerp van 22 juni 2022 ‘om justitie menselijker, sneller en straffer te maken II’ (DOC 55 2774/001).

Gelet op de korte tijdspanne waarover de CTRG beschikt om over dit amendement advies uit te brengen, moet de CTRG zich beperken tot de volgende opmerkingen.

2. Strekking van het amendement — Het amendement beoogt een wettelijke regeling voor drugstests in bepaalde “gevangenis- of afdelingen ervan die gericht zijn op een drugsvrije detentie”. Een in ministerraad overlegd koninklijk besluit moet bepalen in welke (afdelingen van) gevangenis- of afdelingen deze wettelijke regeling van toepassing zal zijn.

Uit de verantwoording blijkt dat deze regeling van toepassing zal zijn op alle detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen van de gevangenis- of afdelingen te Brugge, Hasselt en Ruiselede.

De verantwoording van het amendement is toegesneden op de detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen. Het doel van de regeling is “het drugsvrij houden van deze detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen”. Dit wordt aangezien als een uitdaging omdat door de lage beveiligingsgraad het binnenbrengen van drugs moeilijker te controleren zal zijn. Het gebruik van drugstests wordt omschreven als “een gericht instrument voor het effectief bereiken van [dit] beoogde doel”, ervan uitgaande dat de controlemaatregelen waarin de basiswet thans voorziet (onderzoek aan de kledij, fouillering op het lichaam, onderzoek van de verblijfsruimte) en het tuchtrecht minimaal moeten worden toegepast om een constructief detentieregime mogelijk te maken. De drugstests worden ten slotte beschouwd als noodzakelijke voorwaarde voor het welslagen van de detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen.

De verantwoording vermeldt ten slotte dat de mogelijkheid dat drugstests worden uitgevoerd “de omwonenden ook (zal) geruststellen en hun vrees voor de vestiging van deze detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen in hun stad (zal) verminderen”. Deze verantwoording bevestigt nodeloos het wantrouwen van de maatschappij in detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen en beklemtoont veeleer een onnodig onveiligheidsgevoel dan dat het een bijdrage zal leveren om aan de bekommernissen van de buurtbewoners tegemoet te komen. De maatschappelijke meerwaarde en de relevantie van detentiehuis- en op de drugsvrije afdelingen zouden in het beleid centraal moeten staan. De CTRG verwijst naar zijn aanbeveling om bij de opening van een detentiehuis de nodige initiatieven te nemen om de lokale gemeenschap bewust te maken van de relevantie en de maatschappelijke meerwaarde van het project¹.

---

¹ Zie [advies](#) van de Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen over de uitvoering van gevangenisstraffen van drie jaar of minder gericht aan het federaal Parlement, randnummer 15.

3. Vragen over het toepassingsgebied — Momenteel zijn er alleen in de gevangenissen te Brugge, Hasselt en Ruiselede drugsvrije afdelingen.² Er zijn geen drugsvrije afdelingen in Brussel of in het zuiden van het land.

Dat er slechts in drie gevangenissen een drugsvrije afdeling bestaat, illustreert dat het drugsprobleem in de gevangenissen aanzienlijk is en dat de drugsproblematiek ook een bijzondere aanpak vereist die niet in alle (afdelingen van) gevangenissen haalbaar is of kan worden toegepast.

In deze drugsvrije afdelingen geldt een bijzonder regime waarbij aandacht wordt besteed aan de dagelijkse structuur, tewerkstelling, begeleiding op het gebied van het functioneren in groepsverband, terugvalpreventie en sociale vaardigheidstraining. Gedetineerden kunnen op vrijwillige basis een aanvraag indienen om toegelaten te worden tot een drugvrije afdeling. Om toegang te krijgen tot de drugsvrije afdeling en gedurende het verblijf op die afdeling moeten de gedetineerden drugstests ondergaan³.

Deze drugsvrije afdelingen werken al geruime tijd zonder enige bijzondere wettelijke regeling. De vraag rijst of de beoogde wettelijke regeling de werking van de drugsvrije afdelingen zal wijzigen.

Volgens de verantwoording van het amendement zullen alle detentiehuisen drugsvrije gevangenissen zijn. Dit doet een aantal vragen rijzen.

- Verantwoorden de redenen die worden vermeld (lage beveiligingsgraad, constructief detentieregime) wel waarom tussen de detentiehuisen, anders dan de 'klassieke' gevangenissen, geen onderscheid zal worden gemaakt tussen de detentiehuisen die gericht zijn op drugsvrije detentie en andere detentiehuisen die niet specifiek daarop gericht zijn?
- Zullen de veroordeelden tot één of meer straffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte niet meer dan drie jaar bedraagt, en die kampen met een verslavingsproblematiek, wel in een detentiehuis kunnen worden geplaatst?
- Zal de regeling er niet toe leiden dat een aanzienlijk deel van de veroordeelden tot één of meer straffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte niet meer dan drie jaar bedraagt, niet zullen kunnen worden geplaatst in een detentiehuis, hoewel dit wel de detentievorm is die de regering vooropstelt voor die categorie van veroordeelden of, anders gezegd, dat een aanzienlijk deel van deze veroordeelden toch in een 'klassieke' gevangenis zal worden opgesloten, hoewel dit niet wordt gezien als een zinvolle uitvoering van de korte gevangenisstraf? Zullen de detentiehuisen wel openstaan voor kwetsbare gedetineerden met een verslavingsproblematiek die bij uitstek nood hebben aan een intensieve en individuele begeleiding en voor wie de kleinschaligheid, lokale verankering en de beoogde intensievere samenwerking met lokale partners een meerwaarde moeten bieden?
- Zullen in elk van die detentiehuisen de voorwaarden vervuld zijn voor een succesvolle begeleiding van de gedetineerden die met een drugsverslaving kampen?

---

² Zie daarover [Drugsprogramma's voor gedetineerden - Federale overheidsdienst justitie \(belgium.be\)](https://www.federaaljustitie.be/nl/overheidsdienst-justitie/onderzoek-en-gegevens/onderzoek-en-gegevens-2018-2019).

³ *Ibid.*

Deze vragen zijn belangrijk aangezien uit onderzoek blijkt dat één op de drie gedetineerden tijdens de detentie drugs gebruikt en één vierde te kampen heeft met een middelengerelateerde stoornis en een voorgeschiedenis van behandeling in de verslavingszorg kent.⁴

Aangezien volgens de interpretatie van de minister van Justitie en het directoraat-generaal van de penitentiaire inrichtingen transitiehuizen niet vallen onder de basiswet, zal deze regeling evenmin van toepassing zijn op de transitiehuizen.⁵ Nochtans zijn de transitiehuizen vergelijkbaar met detentiehuisen door hun kleinschaligheid, lokale verankering en constructief regime gericht op een succesvolle re-integratie in de maatschappij.

4. Noodzaak van een wettelijke regeling — Het gebruik van drugstests in het kader van een antidrugsbeleid waarbij aan een positieve drugstest (of de weigering van zo een drugstest te ondergaan) gevolgen kunnen worden verbonden, is, zoals de verantwoording vermeldt, een inmenging in de uitoefening van het recht op eerbiediging van zijn privé leven.

Artikel 8 EVMR staat geen inmenging van enig openbaar gezag toe tenzij die bij wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van, onder meer, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

5. De wijze waarop drugstesten in de praktijk zullen worden toegepast — De verantwoording verduidelijkt dat er “geen sprake (is) van een systematische screening, maar veeleer van sporadische tests die uitsluitend worden uitgevoerd om na te gaan of er geen drugs circuleren binnen de instelling”. Deze uitleg vindt geen verwoording in de wettekst. Als het de bedoeling van deze ‘sporadische tests’ is na te gaan of ‘of er geen drugs circuleren binnen de instelling’, lijkt het veeleer te gaan over een collectieve screening van alle gedetineerden die op dat ogenblik in het detentiehuis of in de drugvrije afdeling aanwezig zijn. In het andere geval, namelijk wanneer wordt vermoed dat een bepaalde gedetineerde drugs heeft gebruikt en een welbepaalde gedetineerde aan een drugstest wordt onderworpen, is er sprake van een individuele screening waarvoor een met redenen omklede beslissing nodig is die steunt op individuele aanwijzingen. De motiveringsplicht is één van de basisbeginselen van de basiswet gevangeniswezen⁶.

Indien een collectieve screening wordt uitgevoerd, rijst de vraag of dit geen weerslag kan hebben op de dynamische veiligheid die steunt op positieve relaties tussen gedetineerden en penitentiair personeel. De ontwikkeling van een vertrouwensrelatie is immers van cruciaal belang voor het ontwikkelen van een constructief detentieregime.

Uit de verantwoording van het amendement blijkt niet dat de drugstesten kaderen in een bredere therapeutische visie op de verslavingsproblematiek. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat herval in gebruik een stadium in gedragsverandering kan zijn⁷. Eén van de aanbevelingen die voortvloeien uit de evaluatie van de drugvrije afdeling in de gevangenis van Hasselt luidt dat elke interventie bij voorkeur deel uitmaakt van een breder perspectief van geestelijke gezondheidszorg en een globaal en

---

⁴ L. Favril en F. Vander Laenen (2017). Psychofarmaca en drugsgebruik in Vlaamse gevangenissen. *Verslaving* 13(2), 85-97.

⁵ Zie het [verslag](#) van de CTRG over de transitiehuizen (p. 40-41) en het [advies](#) over de bevoegdheid van de CTRG voor de transitiehuizen op de website van de CTRG.

⁶ Art. 8, §1, basiswet gevangeniswezen.

⁷ Poort, R., Eppink, K. (2009). *Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van de reclassering: onderzoek verricht ten behoeve van de Adviescommissie Onderzoeksprogrammering Reclassering*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.

geïntegreerd beleid inzake drugbehandeling⁸. De vraag op welke manier de afname van drugstesten zal kaderen in een bredere visie op drugbehandeling blijft met het amendement onbeantwoord.

5. Enkele bijkomende verduidelijkingen — Terecht sluit de voorgestelde wettelijke bepaling de mogelijkheid van fysieke dwang uit.

Het voorgestelde artikel bepaalt dat een positieve test uitsluitend kan leiden tot een overplaatsing naar een andere gevangenis of een andere afdeling van de gevangenis. De CTRG onderschrijft de keuze dat een positieve test (of de weigering om een test te ondergaan) niet kan leiden tot een tuchtsanctie bovenop de overplaatsing.

Volgens de verantwoording zal de overplaatsing niet systematisch of automatisch gebeuren, maar zal dit worden beoordeeld van geval tot geval en op basis van het concrete dossier. De Franse tekst van het amendement (“... ne peut aboutir qu’à un éventuel transfert ou mutation de section”) verwoordt dit duidelijker dan de Nederlandse tekst van het amendement. Art. 109/1, derde lid, is overigens in het Frans en het Nederlands op verschillende wijze geredigeerd.

De CTRG onderschrijft ook de bepaling dat “een positief resultaat vanuit de zorgvisie steeds (zal) worden gemeld aan de medische en psychosociale dienst in de gevangenis om na te gaan of de gedetineerde nood heeft aan onmiddellijke medische zorgen en/of opgevolgd dient te worden voor zijn verslavingsproblematiek. Indien noodzakelijk en wenselijk kan men de gedetineerden doorverwijzen naar externe hulpverlening”. De uitdrukking “vanuit de zorgvisie” komt niet terug in de Franse tekst van het amendement.

Art. 109/1, laatste lid, verwijst naar een koninklijk besluit dat de nadere regels zal bepalen voor het afnemen van de test en de soorten testen die kunnen worden afgenomen. De verantwoording geeft hierover geen verduidelijking. De CTRG onderstreept in dit verband de noodzaak om deze regels behoedzaam vast te stellen. De evaluatie van het pilootproject in de gevangenis van Hasselt leert immers dat er voor de drugscreening urinetesten worden gebruikt⁹. Deze testen screenen de metaboliëten (de afbraakstoffen) van een drug. Deze afbraakstoffen zijn doorgaans langer terug te vinden in de urine dan de drug zelf. Zo kunnen frequente cannabisgebruikers tot een maand na hun laatste gebruik positief testen. Een ‘inkomende’ gedetineerde met een verslavingsproblematiek kan dus een geruime tijd na aankomst nog steeds een positieve urinetest afleggen.

Daarnaast moet rekening worden gehouden met een zekere foutenmarge bij de urinetesten en dus met de mogelijkheid van vals-positieve resultaten. Het koninklijk besluit zal dus moeten voorzien in de mogelijkheid om een eerste testresultaat te betwisten en om een controletest te kunnen vragen.

6. Conclusie — Samengevat is de Centrale raad van oordeel dat het voorgestelde amendement meer vragen oproept dan dat het een toereikend antwoord biedt op een problematiek die het gevangeniswezen verziekt. In het bijzonder kan op het volgende worden gewezen:

- het voornemen om van alle detentiehuisen drugsvrije afdelingen te maken, vereist een zorgvuldig onderzoek dat in het bijzonder moet steunen op een evaluatie van de drugsvrije afdelingen in Brugge, Hasselt en Ruislede; de wens om de zoektocht te vergemakkelijken naar plaatsen waar een detentiehuis kan worden opgericht, kan op zichzelf daarvoor geen verantwoording bieden;

---

⁸ Colman, C., et al. (2021). *An evaluation of the Belgian Drug Policy. Final Report*. Brussels : Belgian Science Policy Office 2021, 486 p. (Federal Research Programme on Drugs).

⁹ Zie voorgaande voetnoot.

- de opening van drugsvrije afdelingen of detentiehuisen moet gepaard gaan met de uitwerking van een detentieregime dat voor de gedetineerden met een drugsverslaving voorziet in een adequate zorg- en hulpverlening;
- het voornemen om van alle detentiehuisen drugsvrije afdelingen te maken, brengt een ongelijke behandeling mee van gedetineerden met een drugsverslaving die hun straf ondergaan in een detentiehuis tegenover gedetineerden die hun straf in een klassieke gevangenis of een transitiehuis moeten ondergaan;
- belangrijke regels voor het afnemen van de drugstests zullen worden vastgesteld bij koninklijk besluit zodat de voorgestelde regeling pas dan volledig zal kunnen worden beoordeeld.

29 juni 2022

TABLE 7.1

Drug testing in prisons in the EU Member States, Norway, Turkey and the United Kingdom (situation in 2019 or most recent information available)

Country	Aim	Context	Administration
Belgium	Treatment	Drug-free programme	No information
Bulgaria	Security	Suspicion of use (not applied extensively)	Healthcare staff
Czechia	Security and treatment	On entry, suspicion of use, random, drug-free zone, treatment (OST, mandatory treatment, voluntary treatment)	Healthcare staff
Denmark	Security and treatment	Suspicion of use, external visits, random control, drug-free zone, voluntary treatment	Prison staff
Germany	Security and treatment	The system is not nationwide. In some prisons it is conducted in cases of suspicion of new psychoactive substance use	Prison officers
Estonia	Treatment	Random testing	No information
Ireland	(Security and treatment)	Currently planning the introduction of drug testing in prisons, to be applied in the context of OST	No information
Spain	Security and treatment	As a control for the granting of permits — before, during or upon return — based on a prior commitment with the person in prison; preparation for release (up to 7 days for people with specific requirements) Linked to the therapeutic process in methadone treatment programmes; to adjust doses in OST or cessation programmes. In the case of positive controls, efforts are made to prevent relapse; expulsion from the programme is avoided	Healthcare staff
Croatia	Security and treatment	On entry, suspicion of use, transfer to another prison, if person is part of treatment programme, on return after each temporary stay outside the prison	Prison officers, healthcare staff
Italy	Security and treatment	On entry	Healthcare staff
Latvia	Security	Suspicion of use	Prison staff
Lithuania	Security	Suspicion of use	Prison officers
Luxembourg	Security	Suspicion of use (rarely applied)	Prison staff or healthcare staff
Hungary	Security and treatment	Mandatory monthly testing in drug-free wings, upon admission to drug-free wings, and in cases of suspected drug use. Not mandatory but can occur: when returning from outside prison	Healthcare staff
Malta	Security	Random testing	Healthcare staff
Netherlands	Security	Transfer to other institutions. Mandatory testing before going on leave	No information
Austria	Security and treatment	OST	Healthcare staff
Poland	Security	Suspicion of use	Prison officers
Portugal	Treatment	Random testing Testing required to access prison privileges On entry screening if suspicion of use	Healthcare staff
Romania	Security and treatment	For inclusion in a treatment programme and whenever necessary during the programme, on suspicion of use	Healthcare staff
Slovenia	Security and treatment	Random, if there is reasonable suspicion of being under the influence of drugs, OST/other treatment (Law on Execution of Criminal Sanctions)	Prison officers, healthcare staff
Slovakia	Security	On entry screening Random testing	Healthcare staff
Finland	Security	In 2016 there were 46 000 tests conducted; positive tests result in penalties	No information
Sweden	Security (treatment)	On request, to ensure no intoxication	Prison officers (or healthcare staff if blood involved)
Norway	Security and treatment	Suspicion of use	Healthcare staff for body cavity inspection, blood samples Prison officers for urine samples
United Kingdom	Security/treatment	Large random testing programme in England and Wales	Prison officers, healthcare staff

Drug testing in prisons is not available in Greece, France, Cyprus. Information on drug testing in prisons is not available for Turkey.